

PROFESIONALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA I UČITELJA U PROCESIMA UDOMLJAVANJA I POSVOJENJA DJECE I UČENIKA

Marina Diković

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
marina.dikovic@unipu.hr

Luana Kosanović

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
luana.kosanovic@student.unipu.hr

Edi Jelić

Osnovna škola Poreč
edi.jelic7@gmail.com

Sažetak

Dok je posvojenje poseban oblik obiteljsko-pravnoga zbrinjavanja i zaštite djeteta, udomiteljstvo se smatra prvim i najboljim privremenim oblikom skrbi. Normativna osnova važna je za uspješnu provedbu zahtjeva za udomljavanjem i posvojenjem. Odgojitelji i učitelji trebaju k tomu biti educirani o načinima uključivanja u udomljavanje i posvojenje te o svojim pravima vezanima uz promociju tih procesa. Cilj kvalitativnoga istraživanja u ovom radu jest ispitati stanje u izvedbenim planovima nastave (syllabusima) kolegija odgojiteljskih i učiteljskih studija koji su povezani s udomljavanjem i posvojenjem djece i učenika (N = 887) te ispitati postoji li normativni okvir / normativna osnova (N = 7 dokumenata) koji/a bi upućivao/la na potrebne profesionalne kompetencije odgojitelja i učitelja u odgojno-obrazovnom procesu s djecom izuzetom iz obitelji u kojoj su rođeni. U radu se analiziraju procesi udomljavanja i posvojenja djece uz uvid u prava i obveze korisnika, udomitelja i posvojitelja, ali i prava i obveze odgojitelja i učitelja u tim procesima. Problem ovoga rada jesu nedostavno determinirane profesionalne kompetencije odgojitelja i učitelja u normativnom okviru iz odgoja i obrazovanja. Na temelju istraživanja u ovom radu preporuke su da treba buduće odgojitelje i učitelje pripremiti za rad s posvojenom i udomljenom djecom i njihovim obiteljima, zatim da treba donijeti konkretne smjernice za odgojitelje u ranom i predškolskom

odgoju i obrazovanju te za učitelje u osnovnim školama u kojima bi se opisale njihove zadaće i uloga, ali i pripremiti program stjecanja kompetencija i suradnje odgojitelja i učitelja u slučajevima udomljavanja i posvojenja radi dobrobiti udomiteljskih i posvojiteljskih obitelji i dobrobiti djece i učenika.

Ključne riječi: *syllabus, dokumenti, udomiteljstvo i posvoiteljstvo, odgojitelji, učitelji*

UVOD

Obitelj je temeljna jedinica društva, najbolja za razvoj djeteta i kao takva uživa zaštitu na državnoj i međunarodnoj razini. Ako se preventivnim mjerama, kao što su upozorenje roditeljima na pogreške i propuste u odgoju djeteta te nadzorom nad roditeljskom skrbi, ne postignu odgovarajuće promjene u ponašanju roditelja i ako se uklone nedostaci u skrbi o djetetu, donijet će se odluka o izdvajanju djeteta iz vlastite obitelji. Kada se odrede mjere ograničavanja roditeljske skrbi (oduzimanje prava roditelju da živi sa svojim djetetom i da ga odgaja, povjeravanje djeteta ustanovi za socijalnu skrb na čuvanje i odgoj) ili njezino uskraćivanje (lišenje roditeljske skrbi), što predstavlja instrumente za izdvajanje djeteta iz vlastite obitelji, potrebno je odlučiti kamo će se dijete smjestiti. Svaki oblik smještaja izvan vlastite obitelji alternativni je oblik zbrinjavanja djece bez roditeljske skrbi. Djeca se mogu smjestiti u institucije, domove obiteljskoga tipa te u udomiteljske obitelji (iz Smjernica za alternativnu skrb o djeci UNICEF-a, 2014).

Bez obzira na to što živimo u vrijeme kada kontroverznih tema ne bi trebalo biti, neki se roditelji ustručavaju reći odgojiteljima i učiteljima da je njihovo dijete posvojeno. Pretpostavka je da će se dijete morati suočavati s negativnim stereotipima djece koja okružuju dijete iz udomiteljske ili posvojiteljske obitelji (Mitchell, 2010).

Udomiteljstvo se zakonom uređuje kao oblik pružanja socijalne usluge smještaja. Svrha je udomljavanja osigurati skrb i potporu djetetu u poticajnom i pozitivnom obiteljskom okruženju u skladu s njegovim individualnim planom promjene. U Republici Hrvatskoj udomiteljstvo se provodi u skladu s temeljnim načelima socijalne skrbi, načelom najboljega interesa djeteta, ravnopravnosti u obiteljskom okruženju, održivosti socijalnih veza, uključenosti djeteta i zabrane diskriminacije (Zakon o udomiteljstvu, 2022).

Hrvatsko obiteljsko pravo od 2003. godine poznaje samo jedan oblik posvojenja koje je neraskidivo te u potpunosti preslikava prava i dužnosti koje nastaju između roditelja i djece. U hrvatskom zakonodavstvu posvojitelji stječu pravo na roditeljsku skrb, uspostavljaju se sva prava i dužnosti koje proizlaze iz odnosa roditelja i djece te učinci srodstva između posvojenika i posvojitelja i njegovih srodnika. Posvojenjem prestaju sva prava i dužnosti između posvojenika i njegovih krvnih srodnika, a biološki roditelji trajno i nepovratno gube pravo na roditeljsku skrb.

Posvojenje je regulirano Obiteljskim zakonom (2015, 2019, 2020). Redovni procesi udomljavanja i posvojenja vrijede i za djecu iz sustava socijalne skrbi, no često se upravo ta djeca nalaze

u kategoriji teže posvojive djece. Odluka o izdvajanju djeteta iz obitelji, koju donose nadležna tijela, jest mjera usmjerena na zaštitu osobnih prava djeteta. Prema hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu, izdvajanje djeteta iz obitelji temelji se ili na obiteljskom propisu kojim je uređena obiteljsko-pravna zaštita djeteta ili na propisu o socijalnoj skrbi.

U Izvješću pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu istaknuti su problemi s kojima se suočavaju udomitelji, ali i negativna iskustva korisnika. Teškoće se pojavljuju i s nadzorom udomiteljskih obitelji. Mnoga su djeca doživjela traume tijekom smještanja u obitelj (čak troje od četvero, prema istraživanju autora Jaritz i suradnika iz 2008. godine), što je vrlo visoka i zabrinjavajuća brojka. Prema Godišnjem statističkom izvješću o primijenjenim pravima socijalne skrbi (2021), u Republici Hrvatskoj u 2019. godini u udomiteljske obitelji smješteni su ukupno 2 241 dijete i mlada osoba, što je za 35 manje nego u 2018. godini (Republika Hrvatska, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021). Godine 2020. u udomiteljske je obitelji smješteno 2 271 djece i mladih.

Udomitelji su se dužni usavršavati da bi bili što bolje pripremljeni za rad s korisnicima. Kada podnositelj zahtjeva zadovolji sve uvjete propisane Zakonom, Hrvatski će zavod za socijalni rad njega i njegova bračnog ili izvanbračnog druga, kao i, po potrebi, ostale članove obitelji uputiti na dodatne edukacije za udomitelja. Osposobljavanje regulira Pravilnik o načinu i trajanju osposobljavanja i dodatnog usavršavanja udomitelja (2019).

Edukacije koje udomitelji i posvojitelji prolaze temelj su za stručnu obradu (Eterović i sur., 2019), s mišljenjem psihologa i socijalnoga radnika te ostalim aktivnostima sa stručnim timom. Bogović i suradnici (2022) naglašavaju da postoje raznovrsni modeli koji pomažu u pripremanju udomitelja za njihovu važnu ulogu prihvaćanja djeteta. Svi se modeli temelje na tome da postoje kako bi nudili korisna znanja, praktične alate te stručnu podršku u izazovima s različitim izazovima udomiteljstva. Zaključuju da u Republici Hrvatskoj postoji prostor za unaprjeđivanjem modela sa svrhom bolje učinkovitosti stjecanja kompetencija za udomljavanje (a time zasigurno i posvojenje). Najviše se podrške u zajednici može očekivati u educiranju usvojiteljskih i posvojiteljskih obitelji o njihovim pravima i obvezama vezanima uz odgoj i obrazovanje udomljene i posvojene djece jer će na taj način dobiti dijete i škola (učitelji, pedagozi). Prema Jeđud Borić i suradnicama (2017), važno je sudjelovanje djece u zajednici iz tzv. ranjivih skupina (uključujući i usvojenu i posvojenu djecu) koja su u većem riziku od nesudjelovanja ili manjega sudjelovanja zbog osobnih obilježja, teškoća te uvjeta života koji im otežavaju participaciju. Jasno je da jedino zajedničke snage djece i udomitelja/posvojitelja mogu značajno utjecati na uspjeh u ovom važnom procesu za dijete i društvenu zajednicu (Mancinelli i sur., 2021).

Brojni autori (Barišić, 2024; Ferić, 2002; Møller i sur., 2025; Sanhueza i sur., 2022; Šimić Šašić, 2019; Tatalović Vorkapić, 2019; Tremblay i sur., 2004; Vukašinović i Ereš, 2024; Wenar, 2003) naglašavaju da je u odgoju i obrazovanju djece pozornost potrebno usmjeriti na neke od faktora rizika koji se odnose na dijete i učenike, odnosno na karakteristike otpornosti djece, ali i na

krizne situacije i izazove koji utječu na dječji razvoj (Moyer i Goldberg, 2020; Rajić i sur., 2021). Na sve to valja računati zbog prevencije daljnjih neprihvatljivih ponašanja i situacija, a kako bi se prevenirale neželjene posljedice te osigurao pozitivan razvoj svakoga djeteta (Raynor, 2021), posebno kod djece koja se nalaze u udomiteljskim i posvojiteljskim obiteljima. Prema tim su autorima rizični čimbenici sljedeći: psihofiziološki i neurološki čimbenici, koji uključuju i genetsko naslijeđe, kognitivne teškoće, slabiju koncentraciju i pažnju, slabije apstraktno rasuđivanje, slabije predviđanje i planiranje, lošije samopouzdanje i samokontrolu, hiperaktivnost, impulzivnost, nisku toleranciju na frustraciju, težak temperament, ponašanja povlačenja te utjecaj vršnjaka. Nesumnjivo je da osobe koje posvajaju i udomljavaju djecu imaju određene stresove koji se manifestiraju i vezano uz odgojno-obrazovnu ustanovu (Mancinelli i sur., 2021), posebice kada govorimo o pripremanju djeteta u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju za polazak u školu i o samom polasku u školu.

Psiholog Johna Bowlby (1982) u svojoj teoriji privrženosti, koja ima duboke implikacije za obiteljske i partnerske odnose, ističe vezu između ranoga emocionalnog vezivanja i kasnijega mentalnog i emocionalnog razvoja pojedinca. Navedenom se teorijom osigurava stvaranje determiniranih emocionalnih veza s drugim ljudima, posebno s primarnim skrbnicima u ranom djetinjstvu. Suradnja se s roditeljima, prema Višnjić Jevtić (2018), u standardnim uvjetima odnosi na komunikacijske kompetencije, socijalne i emocionalne vještine, interkulturalnu osjetljivost, organizacijske vještine te na refleksivnu praksu. Kada su u pitanju djeca i učenici koji su izdvojeni iz obitelji u kojima su rođeni, situacija i okolnosti složeniji su. Kritičko promišljanje o vlastitom pristupu roditeljima i otvorenost za profesionalno usavršavanje prediktor je uspjeha u komunikaciji s djecom koja više nisu u obiteljima u kojima su se rodila (Brodzinsky, 2006). Iako učenici nerijetko pokazuju poteškoće u svladavanju gradiva tek u višim razredima (Dalen i sur., 2020) te se s njima treba dodatno raditi, već u primarnom obrazovanju treba pokazati potporu i povjerenje. Da bi se u najvećoj mjeri izbjegli faktori rizika kod djece i učenika, potrebno je osim obitelji (Guemple, 2024; Jurčević Lozančić i Kunert, 2015; Višnjić Jevtić, 2018) za posebnu ulogu pripremiti i odgojitelje i učitelje (Hrabar i sur., 2023) koji, kao i odgojitelji, s djecom/učenicima u odgojno-obrazovnoj ustanovi borave svakodnevno pružajući im bezbroj savjeta i sugestija, procjenjujući njihove potrebe i reagirajući na njih (Hanzec Marković i sur., 2023). U tome se ogleda svrha ovoga istraživanja. Problemsko pitanje koje se nameće jest sljedeće: koje kompetencije treba imati odgojitelj i učitelj u radu s udomljenom/posvojenom djecom/učenicima?

Kompetencije odgojitelja i učitelja u kontekstu udomljavanja i procesa posvojenja

U fokusu je ovoga rada uloga odgojitelja i učitelja u procesima udomljavanja i posvojenja te njihove kompetencije koje posjeduju i koje je potrebno razvijati radi učinkovitosti samoga procesa i na obostrano zadovoljstvo djece, roditelja i odgojno-obrazovne ustanove. Štoviše, i u slučaju da odgojitelji i učitelji imaju saznanja o statusu djeteta, nužni su zaštita i povjeravanje

dostojanstva djeteta u okviru obiteljsko-pravne zaštite. Zakonska osnova odgojno-obrazovnih ustanova trebala bi zaštititi odgojitelja i učitelja, kao i dijete i njegovu obitelj. S obzirom na navedeno, pitanje je koje su profesionalne kompetencije odgojitelja i učitelja potrebne u odgojno-obrazovnom procesu s djecom i učenicima izuzetima iz obitelji u kojoj su rođeni.

Nužno je da odgojitelji i učitelji razumiju procese udomljavanja i posvojenja djece (Post, 2000), da imaju usvojene kompetencije o načinima uključivanja u udomljavanje i posvojenje (Vacca, 2008; Kralj i sur., 2014; Vučković i Modić Stanke, 2016) te o svojim pravima vezanima uz promoviranje tih procesa i olakšavanje pravovremenoga pružanja informacija obiteljima (Robinson i sur., 2020; Bandić, 2024). Pedagozi bi, kao važni sudionici sustava posvojenja i udomljavanja, trebali biti primjereno osposobljeni i senzibilizirani za specifične potrebe posvojiteljskih i udomiteljskih obitelji (Bandić, 2024) te što bolje uključivanje učitelja i odgojitelja u pružanje pomoći i podrške djeci i učenicima iz posvojiteljskih i udomiteljskih obitelji, što može omogućiti višestruko razumijevanje mišljenja roditelja prema pedagoškoj praksi u tome kontekstu, unaprjeđenje pedagoške prakse, ali i širem društvenom razumijevanju za posvojenje i udomljavanje. Drugim riječima, svi bi se odgojno-obrazovni djelatnici trebali osvijestiti, senzibilizirati te biti odgovorni za tu tematiku (Briggs, 2020). Oni trebaju razvijati kompetencije za podršku toj skupini i poboljšanje njihovih performansi (Van Holen i sur., 2021).

Inicijalno je obrazovanje također izuzetno važna karika u pripremanju budućih učitelja i učiteljica za izazove na koje će naići u svojem radu. Bouillet i suradnice (2017) ističu nespremnost studenata učiteljskoga studija i zaposlenih učitelja za inkluzivnu praksu. S obzirom na to da se inkluzivno obrazovanje tumači kao kvalitetno obrazovanje za svu djecu te da se njime promiče pravo svakoga djeteta da, bez obzira na svoje fizičko, intelektualno, emocionalno, socijalno, jezično ili drugo stanje, bude uključeno u odgojno-obrazovni sustav, odnosno u redovite škole (Karamatić Brčić, 2013), a time i u rani i predškolski odgoj i obrazovanje, odgojitelji i učitelji bi trebali biti osobe koje pružaju savjetodavnu pomoć i u procesima udomljavanja i posvojenja. Best i suradnici (2021) daju preporuke za škole te naglašavaju važnost edukacije učitelja o specifičnostima posvojenja, prilagodbu nastavnih materijala da bi se izbjegle potencijalno osjetljive teme za posvojenu djecu te promicanje otvorene komunikacije između škole i posvojiteljskih obitelji.

Tunjić (2015) navodi da je potrebno zadovoljiti nekoliko sljedećih uvjeta kako bi se moglo govoriti o pružanju potpore obiteljima koje su posvojile (i udomile) dijete:

- 1) prilagodba školskoga okruženja: potrebno je prilagoditi školske zadatke i aktivnosti da bi se izbjegle situacije koje mogu biti emocionalno zahtjevne za posvojenu djecu, poput izrade obiteljskoga stabla ili traženja fotografija iz ranoga djetinjstva
- 2) edukacija stručnjaka: važno je educirati odgojitelje, učitelje i druge stručnjake o specifičnostima posvojenja da bi mogli pružiti adekvatnu podršku posvojenoj djeci i njihovim obiteljima

3) komunikacija o posvojenju: roditelji trebaju otvoreno i iskreno razgovarati s djecom o njihovom posvojenju, prilagođeno njihovoj dobi i razumijevanju, da bi djeca razvila zdrav identitet i osjećaj pripadnosti

4) podrška u procesu tugovanja: posvojena djeca često prolaze proces tugovanja zbog gubitka biološke obitelji; potrebna im je emocionalna podrška da bi se uspješno nosila s tim osjećajima

5) uvažavanje različitosti: škole i vrtići trebaju promicati toleranciju i prihvaćanje različitih oblika obitelji, uključujući posvojiteljske obitelji, da bi se posvojena djeca osjećala prihvaćeno i ravnopravno.

Atkinson i Gonet (2007) smatraju da upravo posvojitelji (a time zasigurno i udomitelji) nezostavnim elementom u izazovnoj fazi prilagodbe djece i učenika smatraju upravo potporu. Stručni suradnici pedagozi, uz odgojitelje i učitelje, pružaju stručnu pomoć djeci iz udomiteljskih i posvojiteljskih obitelji, ali i same obitelji dobivaju puno – uvijek su spremni na razgovor i mogu pridonositi njihovoj dobrobiti (Laklija, 2011; Kovač i sur., 2022; Staničić i Resman, 2020; Vrcelj, 2020). Rezultati istraživanja autora Vučković i Modić Stanke (2016, str. 135) sugeriraju potrebu za „dodatnom edukacijom na temu posvojenja u sklopu fakultetskog obrazovanja – u svrhu osiguravanja većeg znanja i osviještenosti budućih stručnjaka te prevencije stigmatizacije posvojene djece“.

Autori Goldberg i Grotevant (2023) zaključuju da je malo poznato kako odgojitelji i učitelji stječu kompetencije za ulogu osobe koja savjetuje udomiteljske i posvojiteljske obitelji. Često se isključivo iz ponašanja i emocionalnoga stanja djeteta može prepoznati problem kod djece. Nalazi Erceg i suradnica (2025) govore u prilog da se stručnjaci trebaju pripremiti za rad s djecom iz udomiteljskih/posvojiteljskih obitelji u kontekstu cjeloživotnoga obrazovanja.

Na temelju normativne osnove i dosadašnjih zaključaka različitih autora čiji rezultati istraživanja pokazuju da roditelji udomljene i posvojene djece nisu zadovoljni (Kralj i sur., 2014) ili su djelomično zadovoljni stručnjacima u odgoju i obrazovanju te njihovom potporom (Bandić, 2024; Faltová i sur., 2024) ukazala se potreba za istraživanjem kompetencija odgojitelja i učitelja o njihovoj spremnosti za rad s udomljenom i posvojenom djecom. Svrha ovoga rada jest istražiti mogućnosti da bi odgojitelji i učitelji bili što kompetentniji za usmjeravanje procesu udomljenja i posvojenja djeteta u svojoj odgojno-obrazovnoj okolini te za rad s obiteljima koje su udomile i posvojile djecu koja su izuzeta iz obitelji u kojoj su rođena.

METODE ISTRAŽIVANJA

Cilj

Cilj je istraživanja u ovom radu ispitati potrebne profesionalne kompetencije odgojitelja i učitelja u odgojno-obrazovnom procesu s djecom izuzetom iz obitelji u kojoj su rođena sljedećom

normativnom osnovom: a) izvedbenim nastavnim planovima i programima odgojiteljskih i učiteljskih studija i b) dokumentima iz područja procesa udomiteljstva i posvojiteljstva, odnosno iz područja odgoja i obrazovanja. Time bi se trebao steći uvid u prava i obveze odgojitelja i učitelja u procesima udomiteljstva i posvojiteljstva.

Problem rada

Problem su ovoga rada nedostavno determinirane profesionalne kompetencije odgojitelja i učitelja u inicijalnom obrazovanju učitelja i odgojitelja te u normativnom okviru iz odgoja i obrazovanja.

Istraživački zadaci

Istraživački su zadaci u ovom radu sljedeći:

1. istražiti ishode učenja u IPN-ovima (*syllabusima*) sveučilišnih integriranih učiteljskih studija u inicijalnom obrazovanju na temu potpore i stjecanja kompetencija budućih učitelja
2. istražiti kompetencije zacrtane u dokumentima koje trebaju imati odgojitelj i učitelj da bi što učinkovitije usmjerili obitelji u procesu udomljavanja i posvojenja i bili im potpora u tome procesu (posebno u odgoju i obrazovanju djece)
3. predložiti kompetencije koje trebaju imati odgojitelj i učitelj da bi preuzeli aktivnu ulogu u procesu udomljavanja i posvojenja.

Instrument i postupak

Ovom se istraživanju pristupilo na temelju modela autora Vučković i Modić Stanke (2016) čiji je fokus bio na ispitivanju stavova budućih stručnjaka prema posvojenoj djeci i u tome smislu ispitivanje procjene karakteristika djeteta, vjerojatnost pojave budućih problema te potrebe za stručnom pomoći – ovisno o informaciji dolazi li dijete iz biološke ili posvojiteljske obitelji. Zaključci istraživanja navedenih autora govore u prilog tomu da se uočava potreba za organiziranjem stručnih edukacija, u najboljem slučaju u sklopu fakultetskoga obrazovanja (inicijalno obrazovanje). Time bi se mogle jamčiti bolje profesionalne kompetencije i osviještenost odgojitelja i učitelja za rad s djecom i učenicima koji su u obiteljima u kojima nisu rođeni. Ono što je najvažnije – spriječilo bi se označavanje posvojene i udomljene djece od onih koji im trebaju pružati pomoć – odgojitelji, učitelji, grupe vršnjaka iz skupine i/ili razreda.

Na temelju navedenoga modela prišlo se analizi dokumenata i izvedbenih planova nastave (*syllabusa*) na učiteljskim studijima na temelju kojih su se donijele preporuke za pedagoške znanosti i implikacije za daljnja istraživanja.

Za potrebe kvalitativnoga istraživanja oblikovana je *prva matrica* kojom se nastojalo dobiti podatke o tome dokumentu u kojem se opisuju i definiraju potrebne kompetencije koje trebaju imati odgojitelj i učitelj da bi mogli prepoznati i pomoći te usmjeravati obitelji koje će udomiti i posvojiti dijete, odnosno odgojitelje i učitelje koji bi mogli pomoći udomljenom i posvojenom djetetu i učeniku da se što učinkovitije uključi u zajednicu. Matrica je sadržavala sljedeće elemente praćenja: naziv dokumenta, važne sastavnice toga dokumenta i godina donošenja te potrebne kompetencije udomitelja i posvojitelja, u konačnici potrebne kompetencije odgojitelja i učitelja. Za potrebe drugoga dijela istraživanja (Izvedbeni planovi studija, *syllabus*) oblikovana je *druga matrica* koja je obuhvaćala sljedeće: naziv fakulteta, studij, naziv kolegija u kojem se nalazi sadržaj vezan uz kompetencije odgojitelja i učitelja za procese potpore udomljavanja i posvojenja te ishodi učenja iz kojih se implicitno ili eksplicitno uočava tema istraživanja.

Uzorak

U ovom kvalitativnom istraživanju analizirano je ovih *sedam* dokumenata kojima se provode procesi udomljavanja i posvojenja, smjernica za alternativne oblike skrbi u Republici Hrvatskoj, odnosno dokumenata iz područja odgoja i obrazovanja djece i učenika: Obiteljski zakon (2015, 2019, 2020), Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenju registra o posvojenjima (2025), Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015), Zakon o udomiteljstvu (2022), Zakon o socijalnoj skrbi (2025), Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece (2014) te Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta o posvojenju te sadržaju izvješća o prilagodbi djeteta u posvojiteljskoj obitelji (2014). Analizirani su dokumenti koji su usko povezani s udomljavanjem i posvojenjem, odnosno oni dokumenti koji eksplicitno tumače aktivnosti povezane s udomljavanjem i posvojenjem.

Analizirano je i sveukupno 887 IPN-ova (*syllabusa*) kolegija na učiteljskim studijima u Republici Hrvatskoj, i to u Puli, Rijeci, Zagrebu, Slavonskom Brodu, Osijeku, Zadru i Splitu. Svi se IPN-ovi nalaze na mrežnim stranicama fakulteta te su bili lako dostupni za istraživanje.

REZULTATI I RASPRAVA

Ishodi učenja iz područja rada učitelja s udomljenom i posvojenom djecom u inicijalnom obrazovanju učitelja

Na temelju promatranih ishoda učenja i *syllabusa* (N = 887) na sveučilišnim integriranim prijediplomskim i diplomskim učiteljskim studijima u Republici Hrvatskoj tek je u 20 % njih (N =

177) pronađen sadržaj o pripremanju studenata kao budućih učitelja za rad s djecom koja su udomljena ili posvojena da bi bili podrška udomiteljima i roditeljima svojih učenika. Kolegiji u kojima ima naznaka o posvojenju i udomljavanju sljedeći su: Obiteljska pedagogija, Školska pedagogija, Razvojna psihologija, Psihologija djetinjstva, Inkluzivna pedagogija i Psihologija obrazovanja. Konkretno, formulacije ishoda učenja koji će se dostići, a vezani su uz pripremu za rad s posvojitelskim i udomiteljskim obiteljima u kontekstu su sljedećih ishoda učenja: *pružiti potporu djeci bez roditeljske skrbi i analizirati alternativnu skrb za djecu izdvojenu iz obitelji u kojoj su rođeni*. Alternativna skrb za djecu bez roditeljske skrbi podrazumijeva udomiteljstvo ili posvojenje ako je dijete u potpunosti oduzeto biološkim roditeljima. To upućuje na zaključak da se u ishodima više može iščitati potpora djeci bez roditeljske skrbi negoli udomljenoj i posvojenoj djeci, ali i to u minimalnoj mjeri.

Činjenica je dakle da se u inicijalnom obrazovanju u manjoj mjeri stječu kompetencije za procese udomljavanja i posvojenja (Vučković i Modić Stanke, 2016; Zetlin i sur., 2012) te postoji potreba za stručnim usavršavanjem (cjeloživotno učenje) na tu temu. Upravo bi iz toga razloga fakulteti trebali poučavati svoje studente o različitim načinima alternativne skrbi da bi i oni, budući odgojitelji i učitelji, mogli pokrenuti priču o alternativnoj skrbi za djecu bez roditeljske skrbi u društvu te pomoći posvojenoj i/ili udomljenoj djeci te udomiteljskim i posvojitelskim obiteljima (Sutton i sur., 2020).

Kompetencije odgojitelja i učitelja u radu s djecom iz udomiteljskih/posvojitelskih obitelji

U Republici Hrvatskoj broj djece smještene u institucije raste, a broj udomiteljskih obitelji opada. Udomiteljske obitelji nisu ni ravnomjerno teritorijalno zastupljene, što sprječava kvalitetnu izvaninstitucionalnu skrb.

Na temelju uvida u normativnu odgojno-obrazovnu nacionalnu osnovu, kompetencije učitelja za rad s posvojenom ili udomljenom djecom i njihovim obiteljima nisu posebno i eksplicitno obrađene. Međutim, opće formulacije koje se odnose na rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama te na inkluzivan pristup učenicima mogu se tumačiti kao okvir koji uključuje i tu skupinu djece, iako se konkretno ne spominju posvojena ili udomljena djeca.

Prema dokumentu Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011), „sve skupine zahtijevaju prilagodbe odgojno-obrazovnoga procesa, odnosno odgojno-obrazovnu potporu različite vrste i razine“. „Nužna pretpostavka u planiranju kurikuluma za rad s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama trajno je i kvalitetno profesionalno usavršavanje kadrova te suradnja među svim nositeljima odgojno-obrazovnoga procesa u radu s djecom i učenicima: od nositelja odgojno obrazovne politike do osoblja u odgojno-obrazovnoj ustanovi, vanjskih stručnjaka i suradnika, međuresornih ustanova, obitelji, lokalne zajednice i udruga“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2011, str. 272).

„Sustavnim dodiplomskim i poslijediplomskim studijima te trajnim stručnim razvojem odgojitelja, učitelja, nastavnika i stručnih suradnika osigurava se potrebna osposobljenost za rad s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama i njihovim roditeljima.“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2011, str. 272). Učitelj svojim profesionalnim znanjima, vještinama i iskustvom omogućava svojim učenicima da u najvećoj mogućoj mjeri postignu željene kompetencije.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2024) člankom 70. naglašava da su „učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ostali radnici u školskim ustanovama dužni su poduzimati mjere zaštite prava učenika te o svakom kršenju tih prava, posebice o oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, spolne zloporabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja učenika, odmah izvijestiti ravnatelja školske ustanove koji je to dužan javiti tijelu socijalne skrbi, odnosno drugom nadležnom tijelu“.

Na temelju rezultata istraživanja dokumenata koji na bilo koji način mogu ići u prilog stjecanju kompetencija za rad s udomljenom i/ili posvojenom djecom i njihovim obiteljima može se zaključiti da ni jedan dokument ne donosi eksplicitne sadržaje o tome koje kompetencije trebaju imati odgojitelj i učitelj da bi mogli na primjeren način pomoći djeci, učenicima i njihovim obiteljima u tome procesu. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) ima dio koji glasi *Ključne kompetencije odgojitelja* u kojem se pobliže objašnjava kontekst prepoznavanja i postupanja sa zanemarenim i s odgojno zapuštenim djetetom. U sadržaju toga dokumenta piše kako je važno da odgojitelji posjeduju dodatne kompetencije. Ne navodi se o kojim je kompetencijama riječ. Implicitno se može pretpostaviti da je riječ o posebnim kompetencijama podržavanja, savjetovanja i informiranja, no to nigdje eksplicitno ne piše.

U Zakonu o udomiteljstvu (2022) u uvjetima za obavljanje udomiteljstva piše da osoba koja je odgovorna skrbiti o djetetu koje je udomljeno (može se odnositi na odgojitelja i učitelja koji većinu vremena provode s djecom i učenicima u odgojno-obrazovnoj ustanovi) mora posjedovati znanja i vještine za skrb o korisnicima te također, zanimljivo, da je prema tome dokumentu obveza završiti dodatno stjecanje kompetencija. Ni u ovom dokumentu ne piše o kojim je kompetencijama riječ niti se upućuje na druge dokumente koji određuju udomljavanje i posvojenje. Pretpostavka je da je riječ o općim ili generičkim, ali i profesionalnim kompetencijama.

Ni jedan drugi od preostalih analiziranih dokumenata nije polučio rezultate. Valja stoga zaključiti da ni jedan dokument ne može odgovoriti na istraživački zadatak o postojanju kompetencija zacrtanih u dokumentima koje treba imati odgojitelj i učitelj da bi što učinkovitije usmjerio obitelji procesu udomljavanja i posvojenja te pedagoški radio s tim djetetom. Potreba za edukacijom odgojitelja i učitelja istaknuta je u nekim radovima (Petani i sur., 2020) te se navodi da bez adekvatnoga znanja o posvojenju i razumijevanja mogućih izazova i specifičnosti odgojitelji i učitelji ne mogu organizirati podržavajuće okruženje niti pomoći posvojenoj djeci da se osjećaju prihvaćeno. Time su nalazi ovoga istraživanja još korisniji.

Prijedlog kompetencija učitelja i odgojitelja

Na temelju preispitivanja i provjeravanja normativne osnove i objavljene literature iz područja određivanja kompetencija koje trebaju imati odgojitelj i učitelj za rad s udomljenom/posvojenom djecom te analiziranih visokoškolskih dokumenata (*syllabusa*), može se zaključiti sljedeće:

(1) odgojitelj/učitelj treba imati kompetencije facilitacije, pružanja informacije i potpore obiteljima kako se bi djeca i učenici izdvojeni iz obitelji u kojoj su rođeni mogli nesmetano razvijati (Bandić, 2024; Briggs, 2020; Kralj i sur., 2014; Robinson i sur., 2020; Vacca, 2008; Van Holen i sur., 2021; Vučković i Modić Stanke, 2016)

(2) odgojitelj/učitelj treba imati kompetencije savjetovanja, informiranja i pružanja potpore ostaloj djeci u skupini i učenicima u školi te njihovim obiteljima da bi oni mogli pomoći u razvoju vršnjaka svoje djece te kako bi obitelji bile informirane o mogućnostima i izazovima udomiteljstva i posvojiteljstva (Best i sur., 2021; Laklija, 2011; Laklija i Petrović, 2023; Petani i sur., 2020; Tunjić, 2015; Van Holen i sur., 2021; Visković i sur., 2023; Višnjić Jevtić, 2018)

(3) odgojitelj/učitelj treba imati kompetencije uključivanja u aktivnosti zajednice radi potpore i savjeta udomljenoj i posvojenoj djeci i njihovim obiteljima (Jeđud Borić i sur., 2017; Mancinelli i sur., 2021).

ZAKLJUČAK

U znanstvenoj literaturi nedostaju istraživanja na temu kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika u procesima udomljavanja i posvojenja djece u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te učenika u primarnom obrazovanju. Na temelju rezultata u radu zaključuje se da postoji zakonski okvir, ali da nedostaju smjernice za pedagoške djelatnike kako bi na najbolji način mogli pružati potporu djeci i učenicima iz udomiteljskih i posvojiteljskih obitelji. Rezultati istraživanja u ovom radu pokazuju da učiteljski studiji u Republici Hrvatskoj gotovo uopće ne pripremaju svoje studente za rad sa sustavom udomljavanja i posvojenja. Također se, s obzirom na to da trenutačno u našoj zajednici nema educiranih udomitelja za specijalizirano udomiteljstvo, upućuje na potrebu pripremanja osoba koje bi kompetentno i aktivno mogle pridonijeti procesima udomljavanja i posvojenja. Analizirani su dokumenti kojima se provode procesi udomljavanja i posvojenja te smjernice za alternativne oblike skrbi. K tomu, u radu se upućuje na potrebu stjecanja kompetencija odgojitelja i učitelja koje bi aktivno mogle pridonijeti procesima udomljavanja i posvojenja, odnosno na izazov stjecanja kompetencija odgojitelja i učitelja u pružanju potpore djeci i učenicima izdvojenih iz obitelji u kojima su rođeni, odnosno pružanja potpore udomiteljskim i posvojiteljskim obiteljima.

Na temelju istražene literature koja proučava i analizira područje istraživanja u ovom radu mogu se definirati sljedeći načini i/ili kompetencije koje treba imati odgojitelj i učitelj da bi aktivno prinosio procesu udomljavanja i posvojenja: 1) pružati potporu obiteljima kako bi se djeca i učenici mogli nesmetano razvijati, 2) pružati potporu ostaloj djeci i učenicima te njihovim obiteljima da bi oni mogli pomoći u razvoju vršnjaka svoje djece te kako bi bile informirane o mogućnostima i izazovima onoga što i kako mogu pomoći, 3) uključiti se u aktivnosti zajednice radi potpore i savjeta koje mogu pružati odgojitelji i učitelji.

Ograničenja ovoga rada ogledaju se u nekoliko sljedećih čimbenika: 1) nedostaju stavovi djece i učenika te članova udomiteljskih i posvojiteljskih obitelji, 2) nedostaju stavovi odgojitelja i učitelja koji bi mogli prepoznati potrebu za pružanjem pomoći djeci i učenicima te obiteljima koje su udomile ili posvojile dijete, 3) nedostaju stavovi stručnih službi u zajednici da bi se mogao dobiti konkretan uvid u to koja im je vrsta potpore najvažnija.

Preporuke za kreatore odgojno-obrazovne politike na temelju istraživanja jesu sljedeće: 1) donijeti konkretne smjernice za odgojitelje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te za učitelje u osnovnim školama u kojima bi se opisale njihove zadaće i uloga te 2) pripremiti program stjecanja kompetencija i suradnje odgojitelja i učitelja u slučajevima udomljavanja i posvojenja radi dobrobiti udomiteljskih i posvojiteljskih obitelji te dobrobiti djece i učenika. Tako bi se osnažila kohezija između odgojno-obrazovne ustanove i obitelji u kontekstu udomiteljstva i procesa posvojenja, ali bi se i obogatio socijalni kapital zajednice u kojem dijete, učenik i obitelji žive.

LITERATURA

- Atkinson, A. i Gonet, P. (2007). Strengthening Adoption Practice, Listening to Adoptive Families. *Child Welfare*, 86, 87–104.
- Bandić, K. (2024, neobjavljeni materijal). *Uloga pedagoga iz perspektive roditelja posvojitelja i udomitelja*. Diplomski rad. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
- Barišić, A. (2024). Mentalno zdravlje udomiteljica za djecu. *Dijete i obitelj u suvremenom društvu*, 1(2), 67–90.
- Best, R., Cameron, C. i Hill, V. (2021). Exploring the educational experiences of children and young people adopted from care: Using the voices of children and parents to inform practice. *Adoption & Fostering*, 45(4), 359–381.
- Bogović, K., Lakija, M. i Blažeka Kokorić, S. (2022). Različiti modeli edukacije udomitelja i njihova uloga u osiguravanju kvalitetne skrbi za djecu u udomiteljskoj skrbi. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 163(3-4), 375–397.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American journal of orthopsychiatry*, 52(4), 664–678.
- Bouillet, D., Domović, V. i Ivančević, S. (2017). Beliefs about Inclusive Practices among Students of Teacher Education and in-Service Teachers. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 53(2), 32–46.
- Briggs, F. (2020). *Child protection: A guide for teachers and child care professionals*. Routledge.
- Brodzinsky, D. (2006). Family structural openness and communication openness as predictors in the adjustment of adopted children. *Adoption quarterly*, 9(4), 1–18.
- Dalen, M., Theie, S. i Rygvold, A. L. (2020). School adjustment of internationally adopted children in primary school: A mother and teacher approach. *Children and youth services review*, 109, 104737.
- Erceg, I., Stanke, K. M. i Ćosić, M. (2025). Otvorena posvojenja iz perspektive budućih stručnjaka. *Društvena kriza i socijalni rad. Buen Vivir: zajednička budućnost za transformativnu promjenu*, 15–39. <https://doi.org/10.58527/3029-3790.2025.1.1.15>
- Eterović, I., Šiftar, I., Šuljok, M., Vukojević, N., Grgec-Petroci, V. i Modrić Stanke, K. (2019). Stavovi stručnjaka prema posvojiteljskim obiteljima i potrebe za dodatnim edukacijama o posvojenju. U: S. B. Kokorić (ur.), *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj* (str. 178–195). Na drugi način.
- Faltová, B., Mojžišová, A., Holá, J., Shuranova, L. i Čermák, Z. (2024). Health and school difficulties of children in foster care in the experience of their foster parents. *Меди́чні перспективи= Medicni perspektivi (Medical perspectives)*, 2, 143–151.
- Ferić, M. (2002). Obitelj kao čimbenik rizika i zaštite za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38(1), 13–24.
- Goldberg, A. E. i Grotevant, H. (2023). What do teachers know about adoptive families, and how do they use it to serve adopted children?. *Adoption Quarterly*, 26(1), 51–76.
- Guemple, L. (2024). Teaching social relations to Inuit children. U: T. Ingold, D. Riches, J. Woodburn (ur.), *Hunters and Gatherers*, 2, (str. 131–149). Routledge.

- Hanzec Marković, I., Brajša-Žganec, A., Džida, M., Kaliterna Lipovčan, Lj. i Brkljačić, T. (2023). Longitudinalna perspektiva odnosa subjektivne dobrobiti roditelja i njihove djece osnovnoškolske dobi. U: J. Despot Lučanin, J. Lopižić, M. Matijaš i sur. (ur.), *30. godišnja konferencija hrvatskih psihologa: Uloga i doprinos psihologije u održivoj zajednici* (str. 78–79). HPD – Hrvatsko psihološko društvo Zagreb.
- Hrabar, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Preložnjak, B., Šimović, I. i Bratković, M. (2023). *Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske o mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta*. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. (posvojenje). Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/posvojenje> Pristupljeno 5. 12. 2024.
- Jaritz, C., Wiesinger, D. i Schmid, M. (2008). Traumatische Lebensereignisse bei Kindern und Jugendlichen in der stationären Jugendhilfe: Ergebnisse einer epidemiologischen Untersuchung. *Trauma & Gewalt*, 2(4), 266–277.
- Jeđud Borić, I., Miroslavljević, A. i Šalinović, M. (2017). *Poštujmo, uključimo, uvažimo. Analiza stanja dječje participacije u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Jurčević Lozančić, A. i Kunert, A. (2015). Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktički izazovi. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 10(22), 39–48.
- Karamatić Brčić, M. (2013). Pretpostavke inkluzije u školi. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 59(30), 67–77.
- Kovač, V., Ledić, J. i Vignjević Korotaj, B. (2022). Kompetencije pedagoga. U: D. Vican, J. Ledić, I. Radeka (ur.) *Odgojno-obrazovni diskurs pedagogije* (str. 83–106). Sveučilište u Zadru.
- Kralj, S., Modić-Stanke, K. i Topčić-Rosenberg, D. (2014). *Problemi i potrebe posvojiteljskih obitelji tijekom procesa prilagodbe i integracije posvojene djece u obitelji, odgojno obrazovne institucije i okolinu*. Adopta – udruga za potporu posvajanju.
- Laklija, M. (2011). pristupi udomiteljskoj skrbi za djecu u svijetu i čimbenici koji utječu na ishode udomiteljstva. *Revija za socijalnu politiku*, 18(3), 291–309. doi.org/10.3935/rsp.v18i3.1020
- Laklija, M. i Petrović, L. (2023). Doživljaj udomiteljske skrbi za djecu iz perspektive stručnjaka sustava socijalne skrbi. *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1(10), 15–50.
- Mancinelli, E., Dell’Arciprete, G. i Salcuni, S. (2021). A systematic review on foster parents’ psychological adjustment and parenting style – an evaluation of foster parents and foster children variables. *International journal of environmental research and public health*, 18(20), 10916.
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi*. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/pristup-informacija-ma-16/strategije-planovi-programi-izvjesca-statistika/statisticka-izvjesca/12012> (15. 3. 2025.)
- Ministarstvo rada mirovinskoga sustava obitelji i socijalne politike (2022). *Zakon o udomiteljstvu*. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/485/Zakon-o-udomiteljstvu> (10. 2. 2025.)
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2025). *Zakon o socijalnoj skrbi*. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_02_18_181.html (19. 5. 2025.)

- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2025). *Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenju registra o posvojenjima*. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_03_56_748.html (10. 5. 2025.)
- Ministarstvo socijalne politike i mladih (2014). *Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta o posvojenju te sadržaju izvješća o prilagodbi djeteta u posvojiteljskoj obitelji*. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_106_2052.html (15. 3. 2025.)
- Ministarstvo socijalne politike i mladih (2014). *Pravilnik o načinu vođenja očevidnika spisa o posvojenju te sadržaju izvješća u prilagodbi djeteta u posvojiteljskoj obitelji*. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_106_2052.html (27. 11. 2024.)
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). *Pravilnik o načinu i trajanju osposobljavanja i dodatnog usavršavanja udomitelja*. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_06_63_1247.html (27. 11. 2024.)
- Ministarstvo zdravstva (2014). *Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece*. Dostupno na: <https://zdravlje.gov.hr/istaknute-teme/11> (27. 11. 2024.)
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih (2015). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Dostupno na: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478> (16. 1. 2025.)
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2011). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*.
- Mitchell, C. (2010). Back to school: A guide to making schools and school assignments more adoption-friendly. *Adoption Advocate*, 27, 1–9.
- Moyer, A. M. i Goldberg, A. E. (2020). Foster youth's educational challenges and supports: Perspectives of teachers, foster parents, and former foster youth. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 37(2), 123–136.
- Møller, T., Jørgensen, N. J., Husted, M. i Hansen, S. K. (2025). Wild Pedagogies in Early Childhood Education in Denmark Change Processes and Pedagogical Dilemmas. *Australian Journal of Environmental Education*, 41, 299–311. doi:10.1017/aee.2025.23
- Petani, R., Iveljić, A. M. i Sikirić, P. (2020). Profesionalna orijentacija kao dio poslova stručnog suradnika pedagoga. *Acta Iadertina*, 17(2), 119–148.
- Post, D. E. (2000). Adoption in clinical psychology: A review of the absence, ramifications, and recommendations for change. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 9(4), 361–372.
- Rajić, V., Diković, M. i Koludrović, M. (2021). Do we equip teachers to deal with global crisis? Case of initial teacher education in the Republic of Croatia. U: L. Daniela (ur.), *Human, Technologies and Quality of Education, 2021 = Cilvēks, tehnoloģijas un izglītības kvalitāte* (str. 794–802). Sveučilište u Latviji. <https://doi.org/10.22364/htqe.2021.62>
- Raynor, L. (2021). *The adopted child comes of age*. Routledge.
- Robinson, C., Phillips, L. i Quennerstedt, A. (2020). Human rights education: developing a theoretical understanding of teachers' responsibilities. *Educational Review*, 72(2), 220–241.

- Sanhueza, G., Sepúlveda, T. M. i Moreno, J. (2022). Innovating social work education in Chile: Addressing the UN sustainable development goals, enhancing our profession. *Social Work Education*, 41(7), 1460–1477.
- Sladović Franz, B. (2003). *Psihosocijalni razvoj djece u dječjim domovima*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Sutton, K. K., Lewis, K. D. i Beauchat, K. A. (2020). The Role of Teacher Preparation Programs in Fostering Preservice Teachers' Ability to Effectively Engage with Families. *School Community Journal*, 30(2), 39–52.
- Tatalović Vorkapić, S. (2019). Socio-emocionalna dobrobit i otpornost djece rane i predškolske dobi: Kako omogućiti da djeca (p) ostanu dobro?. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 89, 2–6.
- Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Séguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo, P. D., Boivin, M., ... i Japel, C. (2004). Physical aggression during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics*, 114(1), e43–e50.
- Tunjić, I. (2015). Posvojeno dijete u odgojno-obrazovnom sustavu. U: D. Maleš (ur.), *Kako smo postali obitelji. Posvojenje – dio moje priče. Zbornik radova. „Na drugi način“, udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji*, (str. 66–72). Ministarstvo socijalne politike i mladih.
- Staničić, S. i Resman, M. (2020). *Pedagog u vrtiću, školi i domu*. Znamen.
- Šimić Šašić, S. (2019). Socioemocionalna dobrobit, otpornost i samopoimanje djece predškolske dobi – povezanost s nekim osobnim i obiteljskim čimbenicima. U: *Međunarodna znanstvena i umjetnička konferencija Suvremene teme u odgoju i obrazovanju – STOO 2019* (str. 299–312). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- UNICEF (2017–2020). *Priručnik za udomitelje*. Dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/media/17001/file/Priru%C4%8Dnik%20za%20udomitelje.pdf> (16. 1. 2025.)
- UNICEF (2024). *Smjernica za alternativnu skrb o djeci*. Dostupno na: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Smjernice_za_alternativnu_skrb.pdf (16. 1. 2025.)
- UNICEF Hrvatska (2024). *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu*. Dostupno na: <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/> (20. 3. 2025.)
- Vacca, J. S. (2008). Breaking the cycle of academic failure for foster children – What can the schools do to help?. *Children and Youth Services Review*, 30(9), 1081–1087.
- Van Holen, F., Van Hove, L., Clé, A., Verheyden, C. i Vanderfaeillie, J. (2021). How do foster children placed in long-term family foster care experience school?. *Developmental Child Welfare*, 3(2), 135–149.
- Visković, I., Marušić, A. i Topić, J. (2023). Djeca u riziku socijalne isključenosti u ranom i predškolskom odgojno-obrazovnom sustavu. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 72(2), 174–190.
- Višnjić Jevtić, A. (ur.) (2018). *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*. Alfa.
- Vrcelj, S. (2020). *Pedagoško savjetovanje*. Filozofski fakultet u Rijeci.
- Vučković, J. i Modić Stanke, K. (2016). Implicitni stavovi prema posvojenoj djeci – treba li budućim stručnjacima (dodatna) edukacija o temi posvojenja?. *Suvremena psihologija*, 19(2), 135–148.

- Vukašinović, A. i Ereš, K. (2024). Suradnja odgojitelja i socijalnog pedagoga u prevenciji socijalno nepoželjnih oblika ponašanja djece rane i predškolske dobi. U: A. Višnjić Jevtić, H. Biškup (ur.), *Perspektiva djeteta za održivu budućnost: Zbornik radova s međunarodnog znanstveno-stručnog skupa OMEP 2023*. (str. 150–158). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; OMEP Hrvatska.
- Wenar, C. (2003). *Razvojna psihopatologija i psihijatrija: od dojenačke dobi do adolescencije*. Naklada Slap.
- Zetlin, A., MacLeod, E. i Kimm, C. (2012). Beginning teacher challenges instructing students who are in foster care. *Remedial and Special Education*, 33(1), 4–13.

PROFESSIONAL COMPETENCIES OF PRESCHOOL TEACHERS AND PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE PROCESSES OF FOSTER CARE AND ADOPTION OF CHILDREN AND STUDENTS

Abstract

While adoption is a special form of family and legal care and protection of the child, foster care is considered the first and best temporary form of care. A normative basis is important for the successful implementation of applications for foster care and adoption. In addition, preschool teachers and primary school teachers should be educated about ways of involvement in foster care and adoption, as well as about their rights related to the promotion of these processes. The aim of this qualitative research was to examine the situation in the curricula (syllabuses) of preschool teacher education courses related to the foster care and adoption of children and students (N = 887) and to determine whether there is a normative framework or normative basis (N = 7 documents) that indicates the necessary professional competencies of preschool teachers and primary school teachers in the educational process with children excluded from their families of birth. This paper analyses the processes of foster care and adoption of children, providing insight into the rights and obligations of users, foster parents, and adoptive parents, as well as the rights and obligations of preschool teachers and primary school teachers in these processes. The problem addressed in this paper is the insufficiently defined professional competencies of preschool teachers and primary school teachers in the normative framework of education. Based on the research, the recommendations are that future preschool teachers and primary school teachers should be prepared to work with adopted and foster children and their families. Specific guidelines should also be adopted for preschool teachers in early childhood education and for teachers in primary schools, clearly describing their tasks and roles, and a programme should be prepared for the acquisition of competencies and cooperation between preschool and primary school teachers in cases of foster care and adoption, for the benefit of foster children and foster parents, adoptive families, and the well-being of children and students.

Keywords: *syllabuses, documents, foster care and adoption, students, preschool teachers and primary school teachers*